

specificity, rapid development of the market of information products and services, exigent customers are forcing the company to continuous market monitoring using special approaches to collecting information and studying it. The main base for decision making in the marketing field at the market of information products and services are market research, which essentially consists in the sequential accumulation database for the formation and implementation of the marketing strategy of the company. Prospects for further research in marketing of information products and services are based on the formation of information society applications and business analysis of their condition, improving existing and developing new information products and services, identifying new ways of marketing and customer service strategies.

Keywords: marketing, information, market, product, service, research.

Одержано 14.03.2017 р.

УДК 338.3:633.63:330.3

Гриценко Анна Сергіївна,
аспірант,

Національний університет біоресурсів і природокористування України

ЦУКРОБУРЯКОВЕ ВИРОБНИЦТВО УКРАЇНИ: СУЧАСНИЙ СТАН ТА ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ БУРЯКОСІЮЧИХ ПІДПРИЄМСТВ

Актуальність теми дослідження обумовлена тим, що проблеми підтримки продовольчого забезпечення для будь-якої держави завжди були, є і будуть найбільш пріоритетними. Тому на сьогоднішній день для України, яка знаходиться в умовах економічної кризи, сільське господарство може стати гарантом її економічної безпеки. Підвищення стабільності та ефективності виробництва цукрових буряків та цукру є однією із найбільш актуальних в системі національної аграрної політики і продовольчої безпеки, оскільки від ефективності діяльності підприємств, цукробурякової галузі залежить результативність функціонування кондитерської, хлібопекарської, фармацевтичної, консервної, хімічної, косметичної та інших галузей, для яких цукор та супутня продукція виступає сировинною базою. Метою статті є дослідження сучасного стану та тенденції розвитку цукробурякового виробництва України та Київської області шляхом аналізу основних показників виробничо-господарської діяльності. Для встановлення впливу факторів на обсяги виробництва цукрових буряків було проведено групування за даними звітності сільськогосподарських підприємств України за 2015 рік. Для аналізу було обрано 397 сільськогосподарські підприємства, що здійснюють бухгалтерський облік у повному обсязі. Визначено, що існує прямий лінійний зв'язок між урожайністю і обсягами виготовленої продукції. Тобто, чим вищі у підприємства показники урожайності, тим більший буде й обсяг виробництва цукрових буряків, і відповідно й обсяг прибутку, і навпаки. А також, проаналізувавши показники регіональної особливості галузі, зокрема і Київської області, з'ясувалося, що урожайність є найважливішим показником, який відображає результативність рослинництва, її рівень характеризує вплив економічних, організаційних і природних умов, в яких здійснюється процес сільськогосподарського виробництва, та відображає якість господарської діяльності кожного господарства. Тому для збільшення врожайності цукрових буряків, як надзвичайно трудомісткої культури, необхідно спрямовувати зусилля на покращення кількісних і якісних показників ґрунту а також впроваджувати у виробничий процес інтенсивні технології, які передбачають підвищення рівня його механізації на основних етапах вирощування та збирання.

Ключові слова: цукрові буряки, площа посіву, виробництво, урожайність, ефективність.

ВСТУП

Дослідження проблем розвитку та відродження цукробурякової галузі України зумовлено тим, що вона забезпечує не тільки цукрову промисловість сировиною, а також є основою для виробництва альтернативних видів палива, таких як біоетанол і біогаз, що в сучасних умовах розглядається як один із варіантів подолання енергетичної кризи.

Постановка проблеми. Цукробурякова галузь за часів незалежності України потрапила в дуже скрутне становище внаслідок втрати конкурентних позицій на світовому ринку цукру. Висока собівартість

виробництва та низький рівень урожайності цукрових буряків призвела до занепаду виробництва цукрової сировини у сільськогосподарських підприємствах і закриття більшості переробних підприємств галузі. Проте, починаючи із 2010 року, цукробурякове виробництво починає значно поліпшувати свої показники, за рахунок покращення показників урожайності. Так, у 2015 році сільськогосподарські виробники спромоглися отримати 435 центнерів цукрових буряків з гектару землі порівняно із 279,5 ц/га у 2010 році. Це свідчить про позитивні зрушення у галузі, оскільки за останні п'ять років вона почала приносити не збитки, а прибутки. Так, рівень

рентабельності у 2015 році склав 28,2% проти 11,1% у 2007 році. Проте залишаються неподоланими негативні явища у галузі, що пов'язані із постійним скороченням площ під посіви цукрових буряків, високою їх собівартістю та нестабільністю зовнішніх ринків збуту цукрової продукції.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Значний внесок у розвиток теорії і практики особливості бурякоцукрового виробництва досліджувались у працях таких вітчизняних науковців, як: В. Бондар, А. Фурса [1], П. Саблук, М. Коденська [9], М. Роїк, О. Шпичак [7], М. Ярчук, С. Стасіневич [8], та ін. Проте не достатньо досліджені питання щодо проблем функціонування бурякоцукрової галузі в сучасний період політично-економічної кризи.

Мета статті (постановка завдання). Мета статті – дослідити сучасний стан та тенденції розвитку цукробурякового виробництва України та Київської області шляхом аналізу його основних показників виробничо-господарської діяльності.

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Цукропродуктовий підкомплекс АПК України – це система взаємопов'язаних галузей, які проводять наукові дослідження щодо забезпечення ефективності їх функціонування та підкомплексу загалом; займаються виробництвом цукрових буряків (що включає селекцію та насінництво), заготівлю, транспортуванням, переробкою та реалізацією продукції. Можливості, сутність та очікувані результати агропромислового виробництва залежать від співвідношення та взаємодії трьох складових агропромислового виробничого циклу, в якому виділяють аграрний, переробний та реалізаційний цикли [2].

Основна технічна культура, яка забезпечує цукрову промисловість України сировиною – це цукрові буряки, від якісних та кількісних характеристик яких залежить обсяги виробництва цукру.

Агропромисловий виробничий цикл цукробурякового підкомплексу поєднує три основні його складові, кожна з яких виконує свої особливі функції та забезпечує ринок продуктами його діяльності: аграрна, переробна та реалізаційна.

Родючі ґрунти, м'який клімат, велика сила дешевої робочої історично зумовили сконцентрованість вирощування цукрових буряків на території України. У 1824 році в селі Макошин Чернігівської губернії було побудовано перший цукровий завод, а у 1861 році здійснювали свою діяльність вже 229 цукрові заводи, що склали 59% їх загальної кількості в Російській імперії, які виробляли понад 3 млн. пудів цукру, що становило 80% його загальноросійського виробництва, а за обсягами виробництва цукру на світовому ринку Україна посідала друге місце після Німеччини [3].

На початку 1991 року бурякоцукровий підкомплекс України налічував у своєму складі 192 цукрові заводи, 5 цукрорафінадних заводів, 4 насінневі заводи, 135 насінницьких господарств, понад 8 тис. колективних господарств, які вирощували цукрові

буряки, 12 машинобудівних заводів, 10 кар'єрів по видобуванню вапнякового каменю, будівельно-монтажні, ремонтні та інші організації, науково-дослідні та проектно-конструкторські інститути, підприємства виробничої і соціальної інфраструктури. Сільське господарство налічувало: бурякосійних колгоспів – 5,5 тис., радгоспів – 400, радгоспів із вирощування бурякового насіння – 131, заводів спеціалізованих на доведенні бурякового насіння до посівних кондицій – 3 [6].

Проте, після 1991 року ситуація в галузі кардинально змінюється. Під впливом економічної кризи починають згортатися інвестиційні, науково-дослідні, технологічні програми, в т.ч. із насінництва, у той же час стрімко зростають ціни на енергетичні та матеріальні ресурси, мінеральні добрива, а також техніки та обладнання для вирощування, збирання, транспортування і переробки цукрових буряків. Як наслідок значно зросла їх собівартість, а для більшості цукрових заводів виробництво цукру стало збитковим, що призвело до їх банкрутства і закриття. Так у 2015 році сезон цукроваріння розпочали 36 заводів. Такі зміни спричинили скорочення тисяч робочих місць та руйнації всієї інфраструктури бурякоцукрового підкомплексу. Тому протягом останнього десятиріччя відбувається постійне скорочення кількості підприємств, що займаються вирощуванням цукрових буряків і відповідно їх частки у загальній кількості діючих сільськогосподарських підприємств. Проте 2016 рік продемонстрував можливість відродження галузі цукроваріння шляхом реконструкції заводів відповідно до нових технологій процесу переробки. Внаслідок цього розпочали свою діяльність 42 цукрові заводи. Найбільшими виробниками цукру в Україні, зокрема за підсумками 2015/2016 маркетингового року, являються: ТОВ «Фірма Астарта-Київ» (24,8% до загального обсягу виробництва цукру), Концерн «Укрпромінвест» (13,8%), ТЗОВ «Райдехівський цукор» (13,2%) [6].

Однією з причин значного скорочення кількості цукрових заводів стало перевищення обсягу виробництва над обсягом споживання.

Внаслідок перевиробництва цукру і його надлишку на ринку з кожним роком продовжують скорочуватися площі посівів цукрових буряків і відповідно обсягів їх виробництва (табл. 1). Так у 1990 році площа посівів цукрових буряків складала 1607 тис. га та до 2015 року значення цього показника зменшилось на 85,3% і склало 237 тис. га.

Об'єм виробництва цукрових буряків у 2015 році зменшився порівняно із 1990 роком на 76,66% і склав 10331 тис. тонн. Спостерігається прогресуюче збільшення урожайності цукрових буряків, так, з 1 га площі у 2015 році було зібрано 435,8 ц, що на 57,9 % більше ніж у 1990 році, та на 55,7 % більше ніж у 2010 році, проте внаслідок несприятливого посушливого літа урожайність знизилась на 5,95% порівняно із 2014 роком.

Основні площі посівів цукрових буряків сконцентровані у лісостеповій зоні. Так, частки площ посівів цукрових буряків у загальній площі посівів по Україні у 2015 році склали: Степ – 6,88%, Лісостеп – 70,42%, Полісся – 22,7%.

Аналізуючи зональну динаміку показників вирощування цукрових буряків за останні 10 років, з'ясувалося, що: у Степовій зоні скоротилися площі посівів на 48,9 тис. га (75%), валовий збір зменшився на 8316,3 тис. ц. (57,68%), урожайність зросла на 69,29%; у Лісостеповій зоні площі посівів скоротилися на 254,5 тис. га (60,39%), зменшився валовий збір на 35424,8 тис. ц. (32,64%), урожайність зросла на

70,08%; у зоні Полісся площі посівів скоротилися на 83 тис. га (60,68%), валовий збір зменшився на 7629,3 тис. ц. (24,05%), урожайність зросла на 93,12%. Результати дослідження показали, що найменше скоротився валовий збір у зоні Полісся за рахунок покращення ефективності вирощування цукрових буряків, що призвело до найбільшого зросту урожайності.

Таблиця 1

Основні показники виробництва цукрових буряків в Україні

Роки	Площа посіву тис. га	Темп приросту, %	Валовий збір, тис. тонн	Темп приросту, %	Урожайність, ц з 1 га площі	Темп приросту, %
1990	1607	-	44264	-	276	-
2000	856	-46,7	13199	-70,2	177	-35,9
2010	501	-41,5	13749	4,2	279,5	57,9
2011	532	6,2	18740	36,3	363,3	30
2012	458	-13,9	18439	-1,6	410,8	13,1
2013	280	-38,9	10789	-41,5	398,9	-2,9
2014*	331	18,2	15734	45,8	476,5	19,5
2015*	237	-28,4	10331	-34,3	435,8	-8,5
2015 до 1990	-1370	-85,3	-33933	-76,7	159,8	57,9

Джерело: розраховано автором на основі [4]

Проте, сконцентрованість виробництва цукрових буряків у Лісостеповій зоні пояснюється тим, що вона найбільш відповідає ґрунтово-кліматичним умовам його вирощування, а саме вологозабезпеченістю. Особливо необхідно забезпечити достатньою кількістю вологи процес вирощування цукрових буряків у критичні за водоспоживанням періоди їх росту і розвитку. Так, витрати води на протязі вегетації рослин зростають із збільшенням їх листової поверхні.

Тривалість вегетаційного періоду цукрових буряків складає 140-170 днів в залежності від зони зволоження, і найбільший рівень споживання води припадає на фазу змикання листків у міжряддях, тобто тоді коли рослини накопичують цукор і набувають максимального росту. Цей період припадає на липень і серпень, тому він є найважливішим для урожайності цукрових буряків.

Для встановлення впливу факторів на обсяги виробництва цукрових буряків було проведено групування за даними звітностей сільськогосподарських підприємств України за 2015 рік. Для аналізу було обрано 397 сільськогосподарські підприємства, що здійснюють бухгалтерський облік у повному обсязі. Результати розрахунків наведено в таблиці 2.

Показники представлені в таблиці свідчать про прямий лінійний зв'язок між урожайністю і обсягами виготовленої продукції. Тобто, чим вищі у підприємства показники урожайності, тим більший буде й обсяг виробництва цукрових буряків, і відповідно й обсяг прибутку, і навпаки. Так, якщо урожайність складає 327,35 ц/га і менше, то обсяги виробництва не перевищують 25 тис. ц, а доходи від її

реалізації не покривають витрати, тому сільськогосподарські підприємства, що належать до 1 і 2 групи отримують значні збитки. Проте із підвищенням показників урожайності спостерігається прогресивне зростання прибутковості від реалізованої продукції. Тому при найвищій урожайності 473,93 ц/га прибуток від реалізації цукрових буряків на 1 га складає 13087,21 грн, а рентабельність 45,71%.

Аналізуючи регіональні особливості галузі, варто відзначити, що лідируючі позиції щодо площ посівів та виробництва цукрових буряків серед основних бурякосійних областей можна віднести Вінницьку і Полтавську. Так, у Вінницькій області площа посівів під цукрові буряки склала 51,7 тис. га, виробництво – 2057 тис. тонн, у Полтавській – 28,6 тис. га та 1395,8 тис. тонн відповідно.

Третє та четверте місце за обсягом виробництва цукрових буряків посіли Хмельницька область (1140,4 тис. тонн) і Київська область (882,1 тис. тонн.). Достатні обсяги виробництва показали – Тернопільська (726,6 тис. тонн), Житомирська (607,2 тис. тонн), Львівська (583,0 тис. тонн), Харківська (538,7 тис. тонн), Черкаська (490,5 тис. тонн), Кіровоградська (483,3 тис. тонн), Рівненська (454,4 тис. тонн), Волинська (420,2 тис. тонн) та Чернігівська (311,1 тис. тонн) області.

Критично скоротився обсяг виробництва в наступних областях: Чернівецька (5,6 тис. тонн.), Донецька (10,1 тис. тонн.), Дніпропетровська (31,4 тис. тонн.), Івано-Франківська (33,4 тис. тонн.), Сумська (74,6 тис. тонн.), Миколаївська (85,4 тис. тонн.). Втратили статус бурякосійних – Запорізька, Луганська, Одеська, Херсонська області.

Дослідивши рейтинг регіональної урожайності

цукрових буряків (рис.1), варто відзначити, що у 2015 році провідні місця займають Миколаївська (572,4 ц/га), Київська (560,9 ц/га) та Івано-Франківська (515,7

ц/га) області. Найгірші показники урожайності показали Донецька (201,0 ц/га) та Чернівецька (298,3 ц/га) області.

Таблиця 2

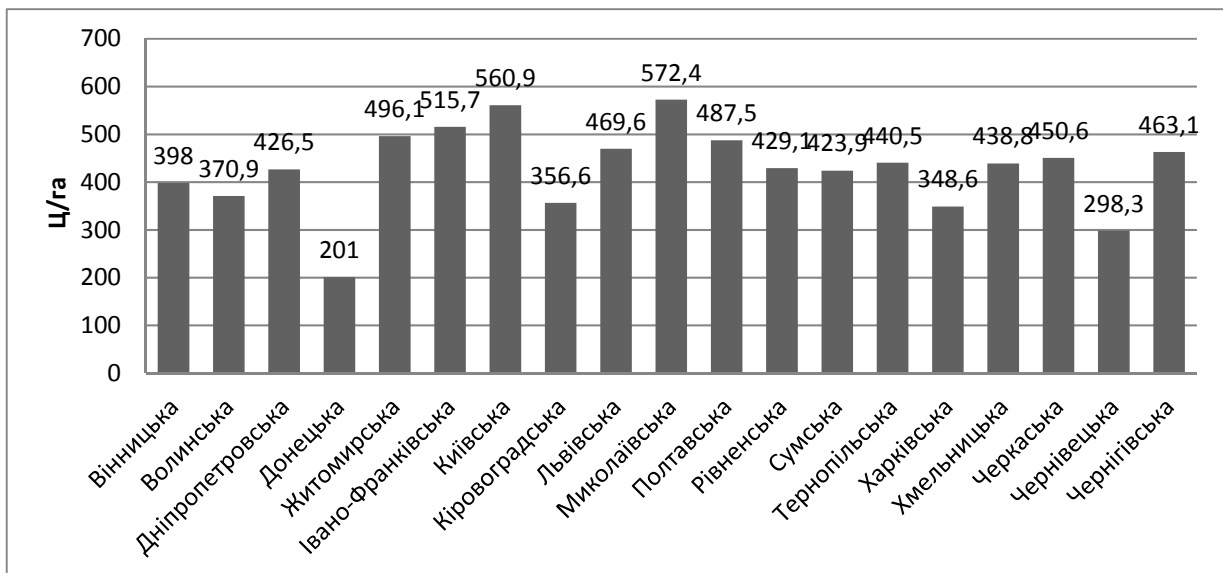
Групування бурякосіючих господарств України за обсягами їх виробництва

Групи за обсягом виробництва, ц	Кількість господарств у групі	Середня площа цукрових буряків на 1 господарство, га	Урожайність, ц/га	Виробництво на 1 господарство, ц	Реалізовано на 1 господарство, ц	Повна собівартість 1 ц, грн.	Ціна реалізації 1 ц, грн.	Прибуток від реалізації 1 ц, грн	Прибуток від реалізації на 1 га, грн	Рентабельність, %
до 10000	39	26,31	207,85	5468,05	1989,87	83,95	81,44	-2,50	-520,66	-2,98
10001-25000	64	53,47	327,35	17503,09	8293,80	67,51	64,67	-2,83	-927,84	-4,20
25001-50000	85	92,38	405,47	37456,31	16782,54	60,57	67,72	7,16	2901,73	11,82
50001-100000	85	178,93	390,75	69916,78	31306,18	64,59	73,15	8,56	3346,21	13,26
100001-500000	93	433,94	462,22	200573,17	97877,38	64,39	75,89	11,50	5315,71	17,86
500001-1000000	11	1459,91	472,03	689126,73	309889,00	63,78	80,05	16,27	7678,05	25,50
більше 1000000	20	5878,90	473,93	2786162,05	464522,05	60,42	88,03	27,61	13087,21	45,71
Усього	397	507,56	458,64	232788,68	66745,00	62,85	79,76	16,91	7753,92	26,90

Джерело: розраховано автором за даними звітності сільськогосподарських підприємств України за 2015 рік (наведено сільськогосподарські підприємства, що здійснюють бухгалтерський облік у повному обсязі)

Дослідження показників урожайності цукрових буряків свідчить про те, що у різних зонах його потенціал неоднаковий. Якщо у Степовій зоні із недостатньою кількістю опадів можливо одержати в

середньому всього 374,3 ц/га, у Лісостеповій зоні із достатнім зволоженням – 438,1 ц/га, то у зоні Полісся із найбільшим рівнем зволоження – 447,8 ц/га.

Рис. 1. Рівень урожайності цукрових буряків в Україні у 2015 році

Джерело: побудовано автором на основі [4]

Для поглибленого дослідження особливостей функціонування такої галузі рослинництва, як цукробуряківництво, проаналізуємо стан виробництва і тенденції розвитку підприємств Київської області.

Кожного року, починаючи із 2011 року до 2015 року загальна площа сільськогосподарських угідь

Київщини складала 1668,7 тис. га (57,62% загальної земельної площі), з них: площа ріллі – 1356,1 тис. га (81,27%), сіножаті – 117,3 тис. га (7,03%), пасовища – 134,9 тис. га (8,08%), багаторічні насадження – 48 тис. га (2,88%).

Дослідивши динаміку структури посівних площ

Київської області, з'ясувалося, що у 2015 році порівняно із 1990 роком спостерігається значне скорочення площ посівів під кормові культури на 32,5% та збільшення площ посівів технічних культур на 24,4%, зернових та зернобобових культур – на 6,2%, картоплі та овоче-баштанних культур – на 1,9%. Такі зміни спричинені переорієнтацією виробників сільськогосподарської продукції відповідно до вимог ринку.

Варто відзначити, що ґрунтово-кліматичні умови Київської області сприятливі для вирощування цукрових буряків, тому вона відзначається високими показниками їх урожайності і займає протягом багатьох років одне із провідних місць в Україні за обсягами валового збору цієї культури.

Вирощування цукрових буряків в Київській області сприяє розвитку економіки регіону та займає одне із найважливіших місць у ній. Так, при переробці цукрових буряків, залежно від цукристості, з одного центнера коренеплодів отримують 12-14 кг цукру, а також 4-6 кг меляси та 60-80 кг жому. Згідно ДСТУ 3696-98 (ГОСТ 30561-98) меляса бурякова – «побічна продукція бурякоцукрового виробництва, яка використовується як сировина для виробництва етилового спирту, харчових кислот, хлібопекарських

та кормових дріжджів і як добавка до корму сільськогосподарських тварин». Жом буряковий – побічна продукція бурякоцукрового виробництва, яка використовується в основному як корм для вигодовування худоби. За поживністю жом займає чільне місце між вівсом і сіном, оскільки містить майже стільки ж легко засвоюваних речовин, як у вівсі, і майже у 1,5 рази більше ніж у сіні, виступає найкращим джерелом енергії та кальцію. Також жом використовується при виробництві біогазу, пектинового клею, пектинового концентрату, палива для ТЕЦ заводів.

Дослідивши динаміку показників вирощування цукрових буряків основними виробниками Київської області, варто відзначити, що останнє десятиріччя характеризується процесом поступового скорочення під площі посівів цієї культури, і відповідно зменшенням його валового збору. Так, у 2015 році порівняно із 2013 роком площі посівів цукрових буряків скоротилися на 5,16% і склали 15,5 тис. га. Найбільше скорочення спостерігається у господарствах населення аж на 42,42%, при чому сільськогосподарських підприємствах цей показник зменшився лише на 18,03% (табл. 3)

Таблиця 3

Загальні показники вирощування цукрових буряків в Київській області

Роки	Сільськогосподарські підприємства			Господарства населення			Всього по області		
	Площа посівів, тис. га	Виробництво, тис. т.	Урожайність, ц/га	Площа посівів, тис. га	Виробництво, тис. т.	Урожайність, ц/га	Площа посівів, тис. га	Виробництво, тис. т.	Урожайність, ц/га
2013	12,2	593,7	486,1	3,3	108,9	333	15,5	702,6	453,7
2014	20,3	1252,7	616,9	1,9	76	398	22,2	1328,7	598,1
2015	14,4	834,9	579,4	1,9	47,2	358	16,3	882,1	560,9
% 2015 до 2013	18,03	40,63	19,19	-42,42	-56,66	7,51	5,16	-56,66	23,63

Джерело: побудовано автором на основі [5]

Це пояснюється їх низькою конкурентоспроможністю порівняно із сільськогосподарськими підприємствами, що використовують прогресивніші технології організації виробничо-технічного процесу вирощування цукрових буряків, тому і мають високі показники їх урожайності та відповідно і показники їх валового виробництва. Так, при середній урожайності 358 центнер з гектару сільськогосподарських угідь господарства населення отримали всього 47,2 тисяч тонн виробництва цукрових буряків, в той час як сільськогосподарські підприємства при середній урожайності 579,4 центнер з гектару отримали аж 834,9 тис. тонн продукції. Це свідчить про вищий рівень ефективності використання землі, яка є як основним і незамінним фактором сільськогосподарської діяльності. Тому Київська область за рейтингом показників урожайності посідає друге місце серед інших регіонів, та, маючи порівняно з іншими невеликі площі посівів цукрових коренів, зайняла четверте місце за обсягами їхнього виробництва.

Аналізуючи концентрацію виробництва цукрових буряків (рис. 2) варто відмітити, що найбільшу частку серед основних виробників області займають Білоцерківський, Васильківський та Фастівський райони, обсяги виробництва цукрових буряків, яких склали відповідно 3223,4 тис. ц (39%), 1555,9 тис. ц (14%), 1057,7 тис. ц (13%). Це пояснюється їх найближчим розташуванням до переробних підприємств цукрової сировини області. Саме ці райони є основними сировинними зонами діючих цукрових заводів: ПАТ «Саливонківський цукровий завод», ТДВ «Узинський цукровий завод», ПАТ «Гор-Пустоварський цукровий завод». Найбільше віддалені від заводів Тетіївський, Ставищенський, Сквирський та Володарський райони тому їх питома вага у обсязі виробництва незначна і складає відповідно 5%, 6%, 8%, 7%.

Втрачають свої позиції у цукробуряківництві такі райони: Баришівський, Бориспільський, Згурівський, Кагарлицький, Миронівський, Рокитнянський, Таращанський та Яготинський. Це

пояснюється переорієнтацією цих районів на вирощування сільськогосподарських культур, які мають найкращі показники прибутковості та

рентабельності, а саме: пшениці, кукурудзи, ячменю, соняшнику, сої.

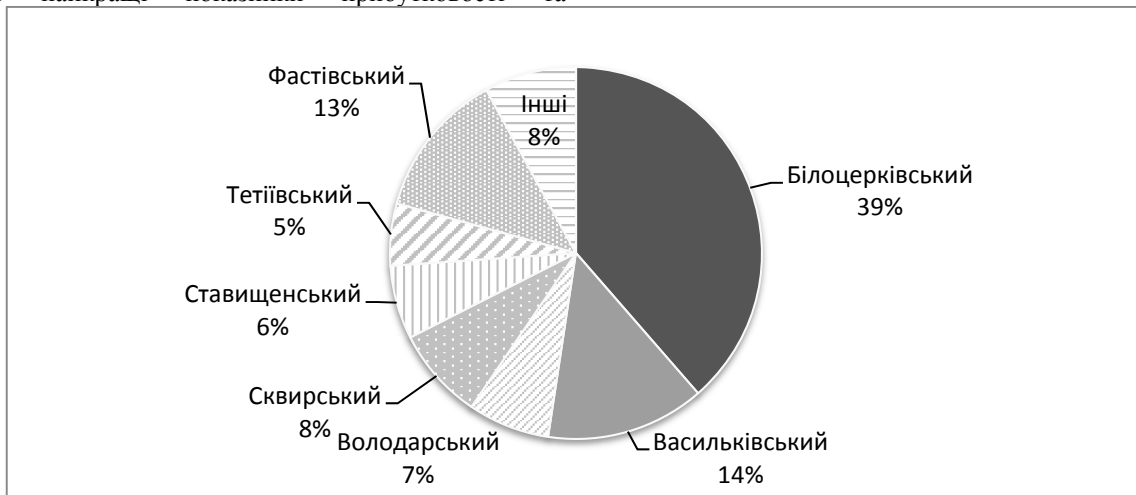

Рис. 2. Частка районів Київської області у загальному обсягу виробництва цукрових буряків у 2015 році

Джерело: побудовано автором на основі [5]

З'ясувалося, що ефективність використання земельних ресурсів підприємств у кожному із районів Київської області достатньо висока, оскільки показники урожайності кожного з них (рис. 3) значно перевищують середній її рівень в галузі (435 ц/га). Так, лідируючі позиції займають Таращанський (679 ц/га), Васильківський (666,6 ц/га), Барішівський (630,8 ц/га)

та Фастівський (615,7 ц/га) райони, всі інші отримали понад 500 центнерів цукрових буряків із гектару площі, проте Бориспільський (298,6 ц/га), Миронівський (367,3 ц/га) та Рокитнянський (441,6 ц/га) райони отримали найгірші показники урожайності, що ставить під загрозу їх подальшої діяльності у цукробуряківництві.

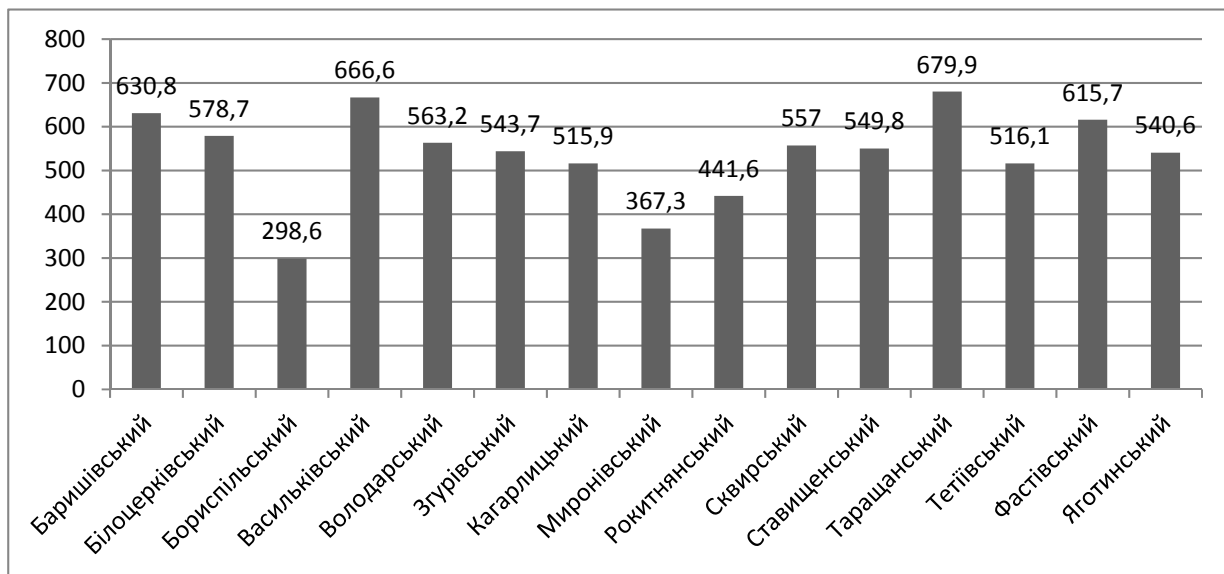

Рис. 3. Рейтинг районів Київської області щодо рівня показників урожайності цукрових буряків у 2015 році.

Джерело: побудовано автором на основі [5]

Найбільший вплив на урожайність, зокрема і цукрових буряків, мають фактори зовнішнього та внутрішнього середовища, які можна об'єднати в наступні групи: кліматичні (світло, тепло, склад та вологість повітря); едафічні (фізичні властивості ґрунту, його поживність, кислотність); біотичні (взаємодія рослин у посівах мікро- та макрофлора, фауна); антропогенні (вплив результатів діяльності людини – забруднення атмосфери, внесення добрив,

технологія виробництва та його матеріально-технічне забезпечення)

На урожайність цукрових буряків значно впливає й рівень родючості ґрунту, тому необхідно постійно застосовувати комплекс мінеральних та органічних добрив у відповідних кількостях, які забезпечують найкращий результат. Їх норми для кожного із районів вирощування різні, це залежить від ґрунтово-кліматичних умов та строків збирання

культури.

ВИСНОВКИ І ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

У процесі дослідження основних показників виробництва цукрових буряків в Україні ми з'ясували, що за роки незалежності країни площі посівів солодких коренів та їх валовий збір скоротилися на 83,3% і 76,7% відповідно. Щодо показників ефективності використання землі, то їх значення починаючи із 2010 року значно поліпшилося. Так у 2015 році сільськогосподарські виробники отримали 435 ц/га цукрових коренеплодів порівняно із 279,5 ц/га у 2010 році.

Було визначено, що Лісостепова зона найбільше відповідає ґрунтово-кліматичним умовам вирощування цукрової сировини, тому її частка у загальному виробництві складає 70,77%.

Методом групування за обсягами виготовленої продукції визначено, що існує прямий лінійний

зв'язок між урожайністю і обсягами виготовленої продукції. Тобто, чим вище у підприємства показники урожайності, тим більший буде й обсяг виробництва цукрових буряків, і відповідно й обсяг прибутку, і навпаки. А також, проаналізувавши показники регіональної особливості галузі, зокрема і Київської області, ми дійшли висновку, що урожайність є найважливішим показником, який відображає результативність рослинництва, її рівень характеризує вплив економічних, організаційних і природних умов, в яких здійснюється процес сільськогосподарського виробництва, та відображає якість господарської діяльності кожного господарства.

Тому для збільшення врожайності цукрових буряків як надзвичайно трудомісткої культури, необхідно спрямовувати зусилля на покращення кількісних і якісних показників ґрунту, а також впроваджувати у виробничий процес інтенсивні технології, які передбачають підвищення рівня його механізації на основних етапах вирощування та збирання.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бондар В. С. Цукробуряковий підкомплекс України: напрями стабілізації та індикатори розвитку до 2020 року / В. С. Бондар, А. В. Фурса // Економіка АПК. – 2014. – №1. – С. 20-29.
2. Бутко М. П. Агропромислова інтеграція як шлях активізації аграрного виробництва / М. П. Бутко // Агросвіт. – 2010. – № 3. – С. 10-13.
3. Лукашенко Н. Цукрова галузь країни. Становлення та економічний розвиток / Н. Лукашенко // Харчова і переробна промисловість. – 2009. – №11/12. – С. 4-6.
4. Офіційний сайт Державного комітету статистики [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>
5. Офіційний сайт Головного управління статистики в Київській області [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://kyivobl.ukrstat.gov.ua/content/>
6. Офіційний сайт національної асоціації цукровиків України «Укрцукор» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ukrsugar.com/uk>.
7. Система організаційно-економічних механізмів функціонування основних агропродовольчих підкомплексів рослинництва України / О. М. Шпичак, О. В. Боднар, І. В. Кобута та ін.; за ред. О. М. Шпичака. – К.: ЗАТ «Нічлава», 2009. – 406 с.
8. Стасіневич С. А. Підвищення ефективності виробництва цукрових буряків в Україні: фактори та умови / С. А. Стасіневич, О. Ю. Грищенко // Економіка АПК – 2008. – № 5. – С. 103-107.
9. Цукробурякове виробництво України: проблеми відродження, перспективи розвитку: [моногр.] / [П. Т. Саблук, М. Ю. Коденська, В. І. Власов та ін.]; за ред. акад. П. Т. Саблука, проф. М. Ю. Коденської. – К.: ННЦ ІАЕ, 2007. – 390 с.

Грищенко Анна Сергеевна

САХАРНОСВЕКЛОВОЧНОЕ ПРОИЗВОДСТВО УКРАИНЫ: СОВРЕМЕННОЕ СОСТОЯНИЕ И ТЕНДЕНЦИИ РАЗВИТИЯ СВЕКЛОСЕЮЩИХ ПРЕДПРИЯТИЙ

Актуальность темы исследования обусловлена тем, что проблемы поддержки продовольственного обеспечения для любого государства всегда были, есть и будут самыми приоритетными. Поэтому на сегодняшний день для Украины, которая находится в условиях экономического кризиса, сельское хозяйство может стать гарантом ее экономической безопасности. Повышение стабильности и эффективности производства сахарной свеклы и сахара является одной из наиболее актуальных в системе национальной аграрной политики и продовольственной безопасности, поскольку от эффективности деятельности предприятий свеклосахарной отрасли зависит результативность функционирования кондитерской, хлебопекарной, фармацевтической, консервной, химической, косметической и других отраслей, для которых сахар и сопутствующая продукция выступает сырьевой базой. Целью статьи является исследование современного состояния и тенденций развития свеклосахарного производства Украины и Киевской области путем анализа основных показателей производственно-хозяйственной деятельности. Для установления влияния факторов на объемы производства сахарной свеклы было проведено группирование по данным отчетности сельскохозяйственных предприятий Украины за 2015 год. Для анализа были выбраны 397 сельскохозяйственных предприятий, осуществляющих бухгалтерский учет в полном объеме. Определено, что существует прямая линейная связь между урожайностью и объемами выпускаемой продукции. То есть, чем выше у предприятия показатели урожайности, тем больше будет и объем производства сахарной свеклы, и, соответственно, объем

прибыли, и наоборот. А также, проанализировал показатели региональной особенности отрасли, в том числе и Киевской области, выяснилось, что урожайность является важнейшим показателем, который отражает результативность растениеводства, ее уровень характеризует влияние экономических, организационных и природных условий, в которых осуществляется процесс сельскохозяйственного производства, и отражает качество хозяйственной деятельности каждого хозяйства. Поэтому для увеличения урожайности сахарной свеклы, как чрезвычайно трудоемкой культуры, необходимо направлять усилия на улучшение количественных и качественных показателей почвы, а также внедрять в производственный процесс интенсивные технологии, предусматривающие повышение уровня его механизации на основных этапах выращивания и уборки.

Ключевые слова: сахарная свекла, площадь посева, производство, урожайность, эффективность.

Grytsenko Hanna S.

SUGAR BEET PRODUCTION IN UKRAINE: CURRENT STATE AND DEVELOPMENT TRENDS OF BEET SOWING ENTERPRISES

The topic relevance depends on the fact that the problems of food security support have always been, are and will be of highest priority for any state. Therefore today for Ukraine, being in the times of crisis, agriculture could become a guarantor of economic security. Improving stability and efficiency of sugar beet and sugar production is one of the most urgent in the system of national agricultural policy and food security, whereas productivity of confectionery functioning, bakery, pharmaceutical, canning, chemical, cosmetic and other industries depends on the efficiency of sugar industry enterprises for which sugar and related products are raw materials. The goal of the article is to study the current state and development trends of the sugar beet production in Ukraine and Kyiv region, through analysis of its key indicators of industrial and economic activity. To establish the influence of factors on sugar beet production grouping has been conducted according to the statements of agricultural enterprises of Ukraine for 2015. 397 farms which exercise accounting in full were selected for the analysis. It has been determined that there is a direct linear relationship between yield and total manufactured output. Meaning that, the higher the company performance yield is, the more will the production of sugar beets be, and accordingly the amount of profit, and vice versa. Also, having analyzed the performance indicators of the regional peculiarities of the industry, including the Kiev region, it has been revealed that productivity is the most important indicator, which reflects the impact of crop, and its level describes the impact of economic, institutional and environmental conditions in which the process of agricultural production is conducted, and reflects the quality economic performance of each economy. Therefore, to increase sugar beet yields, as extremely labor-intensive culture, it should be strived to improve the quantitative and qualitative indicators of soil and implement intensive technologies into the production process that provide improvement of mechanization on the main stages of cultivation and harvesting.

Keywords: sugar beet, cultivation area, production, productivity, efficiency.

Одержано 21.02.2017 р.